

CHRONIQUES STRASBOURGEOISES

Maart – juni 2024

Lucas Dikkers, Kris van der Pas & Ayla Yayla *

Samenvatting | Wie aan Straatsburg en de mensenrechten denkt, denkt aan de jurisprudentie van het EHRM. Er gebeurt echter meer mensenrechtelijks in Straatsburg. In deze kroniek wordt verslag gedaan van activiteiten, beslissingen, aanbevelingen en standpunten van alle andere organen die zich binnen het raamwerk van de Raad van Europa bezighouden met mensenrechtenkwesities.

DOI | 10.54195/NTM.19352

Inleiding

Op 5 mei was het officieel zover: de Raad van Europa blies 75 kaarsjes uit! De festiviteiten vinden gedurende het hele jaar plaats, zoals vermeld in de vorige kroniek, en ook ditmaal zijn er weer wat feestelijke updates te vermelden. Zo bracht de secretaris-generaal van de Raad van Europa een bezoek aan Brussel, om het 75-jarig bestaan te bespreken, maar ook om het over serieuze zaken te hebben zoals het schaderegister voor Oekraïne (waarover later meer).¹ Daarnaast sprak zij bij de opening van het *Fundamental Rights Forum 2024*, een evenement van de Raad van Europa en het Bureau van de EU voor de grondrechten waar de toekomst van fundamentele rechten in Europa wordt besproken.² De huidige secretaris-generaal is begonnen aan haar laatste activiteiten, want een mogelijke opvolger wordt binnenkort door de Parlementaire Assemblée (PACE) gekozen.³ Dit jubileumjaar zou in het teken kunnen staan van een bijzondere gebeurtenis, namelijk de toetreding van Kosovo tot de Raad van Europa. De commissie politieke zaken en democratie van de PACE heeft daartoe in ieder geval een positief advies gegeven.⁴ Volgens de commissie zou toetreding een significante verbetering kunnen betekenen voor de bescherming van mensenrechten in Kosovo. Het laatste woord over toetreding zal niet door de PACE, maar door het Comité van Ministers gegeven moeten worden. Naast dit (mogelijk) positieve nieuws zijn er ook weer meerdere updates over de oorlog in Oekraïne. Nadat wij u hierover bericht hebben zal in deze kroniek weer een reeks andere ontwikkelingen aan bod komen. Verderop in deze kroniek bespreken wij daarnaast onder andere de situatie in Belarus, de internationale vrouwendag, kinderrechten in Europa, veiligheid van journalisten, en een nieuw verdrag over AI en democratie. Zoals gebruikelijk sluiten we af met het welbekende implementatienieuws.

■ Mr. L.P. Dikkers is junior docent en promovendus bij de Radboud Universiteit. Mr. K. van der Pas LL.M. is postdoctoraal onderzoeker bij Tilburg University. Mr. A. Yayla is docent publiekrecht bij de Hogeschool Leiden.

1 Zie 'Secretary General in Brussels' <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-in-brussels>.

2 Zie 'Secretary General speaks at opening of Fundamental Rights Forum 2024 and visits Austria' <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-speaks-at-opening-of-fundamental-rights-forum-2024-and-visits-austria-1>.

3 De kandidaten zijn inmiddels vanuit het Comité van Ministers naar de PACE gestuurd, zie 'Secretary General election: Committee of Ministers submits candidatures to Parliamentary Assembly' <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-election-committee-of-ministers-submits-candidatures-to-parliamentary-assembly>.

4 Zie PACE, 'Application by Kosovo for membership of the Council of Europe', Doc. 15958 Report, 28 maart 2024.

Oekraïne en Rusland: Schaderegister, Statements en Sport

Er valt weer veel te melden over de situatie in Oekraïne en de Russische agressie. Verschillende Raad van Europa-prominenten bezochten Oekraïne, namelijk de voorzitter van het Comité van Ministers, de secretaris-generaal en de nieuwe mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa.⁵ De eerste twee bezochten Oekraïne vanwege het in vorige kronieken al benoemde schaderegister. Dit register gaat claims voor schade voortvloeiend uit de Russische agressie bijhouden en zorgen voor terugbetaling. De secretaris-generaal hield zelfs een *keynote* tijdens de vierde bijeenkomst van deelnemers aan het schaderegister, die gehouden werd in Den Haag.⁶ Er worden driehonderd- tot zeshonderdduizend claims verwacht in dit schaderegister, waarvan de eerste inmiddels zijn ontvangen. De schade van de Russische agressie is aanzienlijk, zeker gezien het feit dat de oorlog al twee jaar gaande is.

Het congres van lokale en regionale overheden heeft opnieuw een verklaring aangenomen, inmiddels een jaarlijkse gebeurtenis,⁷ waarin het in sterke bewoording de situatie in Oekraïne betreurt.⁸ De voorzitter van datzelfde congres heeft twee *statements* uitgebracht over de situatie in bezet Oekraïens gebied.⁹ Allereerst ging dat over de illegale annexatie van de Krim, die alweer tien jaar geleden plaatsvond. Het tweede *statement* ging over de presidentsverkiezingen in Rusland, die ook in bezet Oekraïens gebied werden gehouden. Over deze verkiezingen sprak ook de voorzitter van de PACE zich uit, hij benadrukte dat de uitslag van de verkiezingen niet als geldig kan worden gezien vanwege de illegale wijze waarop de verkiezingen worden gehouden.¹⁰ Zonder tegenkandidaten, zonder vrije pers, en zonder externe monitoring zijn verkiezingen niet legitiem, aldus de voorzitter. De PACE heeft, mede in het kader van de verkiezingen, maar ook vanwege de moord op Alexei Navalny, een resolutie aangenomen die

5 Zie 'President of the Committee of Ministers and Secretary General visited Ukraine' <https://coe.int/en/web/portal/-/president-of-the-committee-of-ministers-and-secretary-general-visited-ukraine%C2%A0>; 'Human Rights Commissioner calls for stronger support for Ukraine' <https://coe.int/en/web/portal/-/human-rights-commissioner-of-flaherty-calls-for-stronger-support-to-ukraine>.

6 Zie 'Secretary General delivers keynote speech at the Conference of Participants of the Register of Damage for Ukraine in The Hague' <https://coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-delivers-keynote-speech-at-the-conference-of-participants-of-the-register-of-damage-for-ukraine-in-the-hague>; Secretaris-generaal van de Raad van Europa, 'Opening of the 4th Conference of Participants of the Register of Damage for Ukraine', beschikbaar op <https://www.coe.int/fr/web/secretary-general/-/opening-of-the-4th-conference-of-participants%C2%A0of-the-register-of-damage-for-ukraine>, 2 april 2024.

7 In 2022 werd Declaratie 5, 'The Russian Federation's war against Ukraine' aangenomen en in 2023 Declaratie 6, 'The anniversary of Russia's war against Ukraine'.

8 Congres van lokale en regionale overheden (26 maart 2024), 'Declaration on the second anniversary of Russian Federation's war against Ukraine', Declaration 8(2024).

9 Zie 'Congress President condemns plans for Russian presidential elections in occupied Ukrainian regions' <https://coe.int/en/web/portal/-/congress-president-condemns-plans-for-russian-presidential-elections-in-occupied-ukrainian-regions>; '10 years of Crimea's illegal annexation: Statement by the Congress President' <https://coe.int/en/web/portal/-/10-years-of-crimea-s-illegal-annexation-statement-by-the-congress-president>.

10 Zie 'Presidential 'election' in Russia: "Let's not recognize Putin's legitimacy as president"', PACE President says' <https://coe.int/en/web/portal/-/presidential-election-in-russia-let-s-not-recognise-putin-s-legitimacy-as-president-pace-president-says>.

het regime van Putin veroordeelt.¹¹ Ook het Comité van Ministers roept op tot een onafhankelijk, internationaal onderzoek naar de dood van Navalny.¹²

Tot slot zouden volgens de voorzitter van de PACE, met het oog op de Russische agressie en rol van Belarus, zowel Russische als Belarussische sporters geweerd moeten worden van de Olympische Spelen.¹³ Deze oproep volgt na een eerdere resolutie van de PACE in 2023.¹⁴ Volgens de oproep en resolutie zou deelname van deze atleten een belediging zijn voor Oekraïense atleten die gedood zijn of niet kunnen trainen vanwege de Russische en Belarussische overheden.

Belarus

De Raad van Europa houdt zich verder ook intensief bezig met de situatie in Belarus. In februari werden daar volgens Belarus ‘vrije’ verkiezingen gehouden, die op stevige kritiek vanuit Straatsburg konden rekenen. De voorzitter van de PACE stelde, net als bij Rusland, dat er geen eerlijke verkiezingen kunnen worden gehouden in een land waarin de oppositie wordt vervolgd en er geen vrije pers is.¹⁵ Ook is hier geen externe monitoring, wat de democratische legitimiteit van deze verkiezingen verder verslechtert. Naast de voorzitter van de PACE heeft ook de voorzitter van het congres van lokale en regionale overheden zich uitgelaten over de *sham* verkiezingen in Belarus.¹⁶ Hij veroordeelde specifiek het huidige regime van Lukashenko en benadrukte dat het congres de democratische groeperingen uit Belarus zal blijven steunen. In dat kader is het interessant om te wijzen op een opinieartikel geschreven door de secretaris-generaal van de Raad van Europa samen met Sviatlana Tsikhanouskaya (vertegenwoordiger van de democratische krachten van Belarus).¹⁷ In het artikel benadrukken zij de cruciale rol die de Raad van Europa zou moeten spelen in de transitie van Belarus naar een democratie.

11 Resolutie 2540 van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (17 april 2024), *Alexei Navalny's death and the need to counter Vladimir Putin's totalitarian regime and its war on democracy*.

12 Zie ‘Committee of Ministers condemns Russia for Alexey Navalny's death, calls for independent international investigation’ <https://coe.int/en/web/portal/-/committee-of-ministers-condemns-russia-for-alexey-navalny-s-death-calls-for-independent-international-investigation>.

13 Zie ‘PACE President: ‘Russian and Belarusian athletes should not compete in the Paris Olympic Games’ <https://coe.int/en/web/portal/-/pace-president-russian-and-belarusian-athletes-should-not-compete-in-the-paris-olympic-games->.

14 Resolutie 2507 van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (22 juni 2023), *War of aggression against Ukraine – Participation of Russian and Belarusian athletes in the Paris 2024 Olympics and Paralympics?*.

15 Zie ‘PACE President: “The ‘elections’ in Belarus are a travesty of democracy’ <https://coe.int/en/web/portal/-/pace-president-the-elections-in-belarus-are-a-travesty-of-democracy->.

16 Zie ‘Congress President denounces so-called local elections in Belarus’ <https://coe.int/en/web/portal/-/congress-president-denounces-so-called-local-elections-in-belarus>.

17 Zie Euronews, ‘For Belarus, the path towards Europe runs through Strasbourg’, <https://euronews.com/2024/03/06/for-belarus-the-path-towards-europe-runs-through-strasbourg>, 6 maart 2024.

Internationale Vrouwendag

In maart heeft het Comité van Ministers van de Raad van Europa een nieuwe Gendergelijkheidsstrategie aangenomen. Deze strategie, geldig voor 2024-2029, zal de werkzaamheden van de organisatie op het gebied van gendergelijkheid bepalen. De strategie stelt vast dat allerlei verworvenheden met betrekking tot gendergelijkheid onder druk staan.¹⁸ De Gendergelijkheidsstrategie is deel van de aanpak om aan die druk weerstand te bieden.¹⁹ Door deze strategie aan te nemen aan de vooravond van Internationale Vrouwendag, toont het Comité haar toewijding aan dit onderwerp, aldus de secretaris-generaal van de Raad van Europa.²⁰

Ook het congres van lokale en regionale overheden heeft aandacht besteed aan vrouwenrechten ter gelegenheid van Internationale Vrouwendag. De thematisch woordvoerder voor gendergelijkheid, Eirini Dourou uit Griekenland, heeft de woorden van de Reykjavik-beginselen voor democratie herhaald.²¹ Dourou riep op tot volledige, gelijke en betekenisvolle deelname aan het politieke en openbare leven, vooral voor vrouwen en meisjes. Ze benadrukte dat inclusie niet mogelijk is als vrouwen en meisjes niet volledig vertegenwoordigd zijn in onze democratische instellingen. Dourou merkte daarnaast op dat lokale en regionale overheden hierbij een sleutelrol spelen. Ze kunnen vrouwen helpen bij het ontwikkelen van hun capaciteiten en het versterken van hun zichtbaarheid op regionaal en nationaal niveau. Op deze manier wordt de weg vrijgemaakt voor meer vrouwen in de lokale politiek.²²

Daarnaast heeft de *Enlarged Partial Agreement on Sport* (EPAS) van de Raad van Europa haar jaarlijkse rondetafelgesprek georganiseerd over gendergelijkheid ter gelegenheid van Internationale Vrouwendag, met een focus op sportofficials. Tijdens de jaarlijkse ronde-tafeldiscussie deelden vrouwelijke scheidsrechters hun persoonlijke ervaringen in de sportwereld. Gedurende het gesprek presenteerden specialisten uit verschillende landen initiatieven ter bestrijding van discriminatie tegen scheidsrechters. Gendergerelateerde discriminatie en ongelijkheden komen voor en hebben een negatieve invloed op atleten, coaches, scheidsrechters en anderen, waardoor de integriteit van de sport wordt geschaad. Het gesprek richtte zich op de inspanningen van de Raad van Europa op dit gebied en welke stappen moeten worden genomen om deze vorm van discriminatie te bestrijden.²³

Verder is op Internationale Vrouwendag een oproep gedaan door de Raad van Europa om de kracht van AI te benutten om vooroordelen te identificeren en genderongelijkheid aan te

18 Council of Europe Gender Equality Strategy 2024-2029, <https://rm.coe.int/prems-073024-gbr-2573-gender-equality-strategy-2024-29-txt-web-a5-2756/1680afc66a>, par. 3-4.

19 Council of Europa, *Gender Equality Strategy 2024-2029*, mei 2024, <https://coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>.

20 Council of Europa, *Gender Equality Strategy 2024-2029*, mei 2024, <https://coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>.

21 Zie 'More women in politics, a shared battle', <https://coe.int/en/web/portal/-/more-women-in-politics-a-shared-battle>.

22 Zie 'Council of Europe adopts Gender Equality Strategy for 2024-2029', <https://coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-adopts-gender-equality-strategy-for-2024-2029>.

23 Zie 'Promoting greater gender equality in sport: Roundtable on how to combat discrimination against female referees', <https://coe.int/en/web/portal/-/promoting-greater-gender-equality-in-sport-roundtable-on-how-to-combat-discrimination-against-female-referees>.

pakken.²⁴ AI speelt een steeds grotere rol in onze wereld, en de lijst van gebieden waar AI invloed op heeft, blijft groeien. De Raad van Europa erkent het belang van onderzoek naar hoe AI kan worden ingezet om ongelijkheid, waaronder genderongelijkheid, te verminderen. In een recente studie heeft de Raad van Europa gewezen op tekortkomingen in bestaande mechanismen om discriminatie te voorkomen bij de ontwikkeling van algoritmesystemen²⁵ en heeft hij benadrukt dat technologieën moeten worden ontwikkeld die gelijkheid bevorderen. Uiteindelijk zouden er richtlijnen moeten worden opgesteld voor overheden over hoe AI kan bijdragen aan gelijkheid, inclusief gendergelijkheid. Deze richtlijnen sluiten aan bij de nieuwe Gendergelijkheidsstrategie 2024-2029.²⁶

Kinderrechten in Europa

In de vorige kroniek hadden wij veel nieuws voor u met betrekking tot kinderrechten aan de grenzen van de Europese Unie. Afgelopen kwartaal was er binnen de Raad van Europa opnieuw veel aandacht voor kinderrechten, alleen lag de focus nu meer op kinderrechten binnen Europa. Zo reflecteert de Raad van Europa op de belangrijkste doelstellingen van haar Strategie voor Kinderrechten – daartoe is een enquête gehouden onder haar lidstaten, waar onder andere Nederland op heeft gereageerd.²⁷ In het algemeen is er goed nieuws op dit gebied: voor de meeste problemen melden de lidstaten dat er (enige) vooruitgang is geboekt. Niettemin noemt het rapport allerlei punten waaraan de Raad van Europa meer aandacht zou moeten besteden. Zo is er veel aandacht voor het probleem van geweld tegen kinderen, maar er is daarin niet genoeg aandacht geweest voor cyber-pesting, geweld tussen kinderen onderling en geweld op scholen en zorginstellingen. Verder is er wat crisissituaties betreft veel gedaan om kinderen te beschermen in oorlogssituaties (mede in het licht van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne). Wel dient er meer te worden gedaan aan het waarborgen van kinderrechten in het licht van de klimaatcrisis. Zo dient er meer aandacht te zijn voor de samenhang tussen kinderrechten en het recht op een gezonde leefomgeving.

Daarnaast is in Genève door de Raad van Europa en de permanente vertegenwoordiging van IJsland bij de Verenigde Naties een evenement georganiseerd ter promotie van het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en

24 Zie 'Artificial intelligence – Bridging the equality gap: statement by Council of Europe Secretary General Marija Pejcinovic Buric ahead of international Women's Day', <https://coe.int/en/web/portal/-/artificial-intelligence-bridging-the-equality-gap>'.

25 I. Batoletti & R. Xenidis, *Study on the impact of artificial intelligence systems, their potential for promoting equality, including gender equality, and the risks they may cause in relation to non-discrimination*, augustus 2023, <https://rm.coe.int/prems-112923-gbr-2530-etude-sur-l-impact-de-ai-web-a5-1-2788-3289-7544/1680ac7936>

26 Zie 'Artificial intelligence – Bridging the equality gap: statement by Council of Europe Secretary General Marija Pejcinovic Buric ahead of international Women's Day', <https://coe.int/en/web/portal/-/artificial-intelligence-bridging-the-equality-gap>'.

27 Zie 'Council of Europe takes stock of work protecting children's rights since 2022', <https://coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-takes-stock-of-work-protecting-children-s-rights-since-2022>; Stuurscomité voor kinderrechten, *Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2022-2027) – First implementation report of the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child*, januari 2024, <https://rm.coe.int/cdenf-2023-27-final-first-implementation-report-2022-2023-/1680ae0ef3>.

seksueel misbruik (ook bekend als het verdrag van Lanzarote).²⁸ Op het evenement werden staten opgeroepen om zich bij het verdrag aan te sluiten om zo kinderrechten beter te kunnen waarborgen. Het verdrag is namelijk het uitgebreidste internationale verdrag ten aanzien van seksueel geweld tegen kinderen. Bovendien wordt naleving van het verdrag gemonitord door het zogeheten Lanzarote Comité. Momenteel zijn 48 staten bij het verdrag aangesloten (waaronder Nederland) en het verdrag is open voor ratificatie door alle staten ter wereld. Uit het hierboven besproken rapport over de Strategie voor Kinderrechten blijkt dat het Verdrag van Lanzarote in veel gevallen door de lidstaten in acht wordt genomen bij het ontwikkelen van beleid of wetgeving.²⁹ In lijn met de Strategie voor kinderrechten heeft de Raad van Europa in samenwerking met de Europese Unie bovendien het *Child-friendly Justice Project* gelanceerd.³⁰ Het project heeft als doel om rechtssystemen in lidstaten kindvriendelijk te maken.

Een nieuwe ontwikkeling is dat steeds meer kinderen zich inzetten om mensenrechten te verdedigen. De Raad van Europa heeft een onderzoek uitgevoerd naar de erkenning en bescherming van kinderen als mensenrechtenverdedigers.³¹ Het lukt kinderen niet altijd om voor mensenrechten op te komen en ze hebben soms te maken met dreigementen, of het wordt hen op andere manieren onmogelijk gemaakt om voor mensenrechten op te komen. Het onderzoek brengt voor het eerst in kaart welke uitdagingen er in deze context precies zijn, en hoe daar verbetering in aangebracht kan worden. De meeste lidstaten hebben geen specifieke wetgeving die kinderen als mensenrechtenverdedigers beschermen. Daarnaast is er vaak niet genoeg kindvriendelijke informatie over kinderrechten.

Vijftien jaar GRETA

De Groep van deskundigen inzake actie tegen mensenhandel (GRETA), dat toeziet op de naleving van het Verdrag van de Raad van Europa ter bestrijding van mensenhandel, viert haar vijftiende verjaardag. In een rapport van maart 2024 staat GRETA daarom stil bij het werk dat zij in die tijd heeft verricht en de invloed die dat heeft gehad. De meeste lidstaten zijn inmiddels drie keer geëvalueerd door GRETA.³²

28 Zie 'Lanzarote Convention: a tool to fight child sexual exploitation and sexual abuse worldwide' <https://coe.int/en/web/portal/-/lanzarote-convention-a-tool-to-fight-child-sexual-exploitation-and-sexual-abuse-worldwide>.

29 Stuurscomité voor kinderrechten, *Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2022-2027) – First implementation report of the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child*, januari 2024, p. 18 en 25, <https://rm.coe.int/cdenf-2023-27-final-first-implementation-report-2022-2023-/1680ae0ef3>.

30 Zie 'Making justice for and with children in Europe: the goal of the new European Union-Council of Europe joint project', <https://coe.int/en/web/children/-/making-justice-for-and-with-children-in-europe-the-goal-of-the-new-european-union-council-of-europe-joint-project>.

31 Zie 'Child human rights defenders want to be heard by their governments: Council of Europe study' <https://coe.int/en/web/portal/-/child-human-rights-defenders-want-to-be-heard-by-their-governments-council-of-europe-study>; Childs Rights Connect, *Children as defenders of human rights: a study on Council of Europe member states*, december 2023, <https://rm.coe.int/children-as-defenders-of-human-rights-a-study-on-coe-member-states/1680aec9fe>.

32 Zie 'GRETA triggers positive changes in the fight against human trafficking: celebrates 15 years of its monitoring work', <https://coe.int/en/web/portal/-/greta-triggers-positive-changes-in-the-fight-against-human-trafficking-celebrates-15-years-of-its-monitoring-work>.

Nederland heeft de derde evaluatieronde bijna afgerond. Voor een volledig overzicht verwijzen we u naar het rapport; wij volstaan hier met een aantal noemenswaardige feiten die GRETA met betrekking tot Nederland noemt.³³

Naar aanleiding van het eerste rapport over Nederland uit 2014 lanceerde de overheid campagnes om te voorkomen dat kinderen slachtoffer zouden worden van mensenhandel. Verder werden er procedures ontwikkeld om onbegeleide of van hun ouders gescheiden kinderen te voorzien van een voogd. Ook werd er een procedure ontwikkeld over de te volgen handelswijze voor het geval kinderen vermist raken. In haar tweede rapport over Nederland, uit 2018, heeft GRETA de Nederlandse overheid gevraagd om bewust misbruik maken van slachtoffers van mensenhandel strafbaar te stellen. In 2022 is artikel 273g aan het Wetboek van Strafrecht toegevoegd, dat het verrichten van seksuele handelingen tegen betaling met een slachtoffer van mensenhandel strafbaar stelt. In het tweede rapport heeft GRETA de Nederlandse overheid ook gevraagd om mogelijke slachtoffers van mensenhandel een bedenktijd te geven waarin zij kunnen beslissen of ze aangifte willen doen van mensenhandel. Tijdens de bedenktijd mogen (mogelijke) slachtoffers niet uitgezet worden. Nederland heeft in reactie op GRETA's aanbeveling een dergelijke regeling voorzien in Vreemdelingencirculaire B8 3.1 – de bedenktijd geldt in de meeste gevallen voor drie maanden.³⁴

Op 15 december 2023 heeft GRETA in het kader van de derde evaluatieronde aanbevelingen aan Nederland gedaan – deze zijn reeds besproken in een eerdere kroniek.³⁵ Nederland dient nog op de aanbevelingen te reageren. De vierde evaluatieronde gaat in 2026 van start.³⁶

Veiligheid van Journalisten

Er is binnen de Raad van Europa opnieuw de nodige aandacht voor de persvrijheid. Het *Safety of Journalists Platform* stelt in haar jaarlijkse rapport een aantal zorgwekkende ontwikkelingen vast.³⁷ Eén daarvan is journalistiek over nationale veiligheid. Journalisten die hierover berichten krijgen vaak te maken met de veiligheidsdienst. Zij worden soms ter verantwoording geroepen door veiligheidsdiensten, of de veiligheidsdienst valt simpelweg bij journalisten binnen. Een ander groot probleem zijn zogenoemde SLAPP-rechtszaken (*Strategic Lawsuits Against Public*

33 GRETA, *Practical impact of GRETA's monitoring work in improving the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, maart 2024 <https://rm.coe.int/booklet-practical-impact-of-greta-s-monitoring-work-in-improving-the-i/1680aef8ef>.

34 GRETA, *Practical impact of GRETA's monitoring work in improving the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, maart 2024, <https://rm.coe.int/booklet-practical-impact-of-greta-s-monitoring-work-in-improving-the-i/1680aef8ef>.

35 Zie de Chroniques Strasbourgeoises in *NTM|NJCM-Bull.* 2024/1.

36 Zie voor de voorlopige planning: <https://rm.coe.int/timetable-greta-4th-evaluation-round-en/1680addf4a>.

37 Zie 'Safety of Journalists platform 2024 report: serious concern about the use of spyware against journalists, abusive lawsuits and journalists in exile', <https://rm.coe.int/en/web/portal/-/safety-of-journalists-platform-2024-report-serious-concern-about-the-use-of-spyware-against-journalists-abusive-lawsuits-and-journalists-in-exile>; Safety of Journalists Platform, *Press Freedom in Europe: Time to Turn the Tide – Annual assessment of press freedom in Europe by the partner organisations of the Safety of Journalists Platform*, 2024, <https://rm.coe.int/annual-report-2024-platform-for-the-safety-of-journalists-web-pdf/1680aeb373>.

Participation) die het doel hebben om kritische journalisten het zwijgen op te leggen.³⁸ Dergelijke rechtszaken worden meestal op oneigenlijke gronden door private partijen aangespannen om journalisten op te zadelen met een rechtszaak. Ook op andere manieren wordt het journalisten moeilijk gemaakt, bijvoorbeeld door bedreigingen en intimidatie, detentie en restrictieve wetgeving. Tegelijkertijd stelt het rapport vast dat Europese instituties en een groot aantal lidstaten inzien hoe belangrijk de journalistiek is als *public watchdog*. Het Nederlandse project PersVeilig wordt in positieve zin genoemd als voorbeeld van bescherming op nationaal niveau. PersVeilig stelt journalisten in staat nauw samen te werken met onder andere de politie en het Openbaar Ministerie om te zorgen voor de nodige bescherming.

Ook volgens de secretaris-generaal van de Raad van Europa laat het rapport zien dat de risico's en obstakels voor de journalistiek in Europa toenemen. Ze roept de lidstaten daarom op om meer te doen voor persvrijheid, en wijst in dat kader op de *Journalists matter* campagne. Deze werd in oktober 2023 gelanceerd en is bedoeld om journalisten beter te beschermen en om bewustzijn van het belang van de journalistiek te vergroten.³⁹

AI en Democratie

In de vorige kroniek kwam artificiële intelligentie al in verband met journalistiek aan bod. Nu is er ook nieuws over AI in verband met de rechtsstaat in bredere zin. Op 15 maart verklaarde de secretaris-generaal dat het Kaderverdrag inzake Kunstmatige Intelligentie, Mensenrechten, Democratie en de Rechtsstaat is voltooid door het Comité voor Kunstmatige Intelligentie van de Raad van Europa. Bij het opstellen van dit verdrag is input verkregen van regeringen, experts, de industrie en *civil society*. Het verdrag heeft tot doel ervoor te zorgen dat de opkomst van kunstmatige intelligentie voldoet aan de juridische normen van de Raad van Europa op het gebied van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat. Bovendien zal het verdrag dienen als een wereldwijd juridisch kader dat onder andere kunstmatige intelligentiesystemen definieert en een ethische omgang daarmee voorschrijft. Het verdrag wacht nog op goedkeuring van het Comité van Ministers, waarna landen van over de hele wereld partij kunnen worden om deel te nemen aan de (ethische) normen die dit verdrag stelt.⁴⁰ Wij hopen op een groot aantal ratificaties van dit belangrijke nieuwe verdrag!

Implementatienieuws

Ook deze keer is deze vaste laatste rubriek kort. Het Comité van Ministers heeft op 11 maart een informele discussie gehouden met de vertegenwoordigers van Russische

38 Zie daarover ook 'SLAPPS: abusive lawsuits aimed at silencing journalists must be stopped', <https://coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-urges-member-states-to-counter-abusive-lawsuits-aimed-at-silencing-journalists-and-other-watchdogs>.

39 Zie "'Journalists matter': Council of Europe launches campaign for the safety of journalists", <https://www.coe.int/en/web/portal/-/journalists-matter-council-of-europe-launches-campaign-for-the-safety-of-journalists>.

40 Zie 'Artificial Intelligence, human rights, democracy and the rule of law framework convention: statement by secretary general Marija Pejcinovic Buric on the occasion of the finalization of the Convention', <https://coe.int/en/web/portal/-/artificial-intelligence-human-rights-democracy-and-the-rule-of-law-framework-convention>.

mensenrechten-ngo's over kwesties die relevant zijn voor de uitvoering van lopende uitspraken. Dit was de derde dergelijke uitwisseling sinds Rusland in maart 2022 van de Raad van Europa werd uitgesloten. Tijdens de informele discussie is besproken hoe de mensenrechtensituatie in Rusland verder verslechtert. De Ministers van Buitenlandse Zaken die aan de discussie deelnamen, hebben hun steun uitgesproken aan de sprekers van ngo's in Rusland voor het werk dat zij onder moeilijke omstandigheden verrichten. De besluiten die tijdens deze discussie zijn genomen, zijn gepubliceerd op de website van de Raad van Europa.⁴¹

41 Zie 'Implementing ECHR judgments: Latest decisions from the Council of Europe's Committee of Ministers', <https://coe.int/en/web/portal/-/implementing-echr-judgments-latest-decisions-from-the-council-of-europe-s-committee-of-ministers-4>).